Utlåtande LaUU 3/2020 rd– SRR 1/2020 rd

Lagutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2021—2024

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2021—2024 (SRR 1/2020 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 12.5.2020.

Sakkunniga

Utskottet har hört (på distans)
- lagstiftningsråd Jyri Inha, finansministeriet
- kanslichef Pekka Timonen, justitieministeriet
- enhetschef Miika Snellman, justitieministeriet
- överdirektör Riku Jaakkola, Domstolsverket
- direktör Raimo Ahola, Domstolsverket
- biträdande riksåklagare Jukka Rappe, Åklagarmyndigheten
- förvaltningsdirektör Joanna Autiovuori, Åklagarmyndigheten
- generaldirektör Arto Kujala, Brottspåföljdsmyndigheten
- riksfogde Juhani Toukola, Riksfogdeämbetet
- direktör Marjo Kurki, Södra Finlands rättshjäps- och intressebevakningsdistrikt.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- högsta domstolen
- högsta förvaltningsdomstolen
- Norra Finlands rättshjäps- och intressebevakningsdistrikt
- Rättsregistercentralen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Utsikterna för Finlands ekonomi och den internationella ekonomin har försämrats mycket snabbt under början av året, framgår det av redogörelsen (s. 6). Coronavirusutbrottet har lett till en re-

cession i den internationella ekonomin, störningar i produktionen och en kraftig minskning av efterfrågan. Finlands bruttonationalprodukt väntas minska kraftigt under 2020. Sysselsättningen försämras och både arbetslösheten och permitteringarna ökar snabbt.

Regeringen har i samverkan med republikens president den 16 mars 2020 konstaterat att det på grund av coronavirusutbrottet råder undantagsförhållanden i Finland. I det här läget begränsar utgiftsramen för statsfinanserna inte 2020, under vilket flera tidsbegränsade och riktade åtgärder införs bland annat i syfte att bekämpa hälsomässiga och ekonomiska följder av coronaviruset, står det i redogörelsen (s. 11). Regeringen har dock förbundit sig att iaktta ramförfarandet inom statsfinanserna och ramen för valperioden, som ställdes upp i planen för de offentliga finanserna den 7 oktober 2019. Ramen kommer åter att följas från och med 2021. Åtgärder enligt regeringsprogrammet samt övriga åtgärder genomförs i den utsträckning det är möjligt inom ramen.

Lagutskottet granskar redogörelsen om planen för de offentliga finanserna 2021—2024 med avseende på justitieministeriets förvaltningsområde. Utskottet går också in på epidemins konsekvenser för verksamheten och anslagsbehoven inom justitieministeriets förvaltningsområde.

Planen för de offentliga finanserna

Anslagen inom justitieministeriets förvaltningsområde och tryggandet av rättsstaten

Enligt planen för de offentliga finanserna är anslaget för justitieministeriets förvaltningsområde 974 miljoner euro 2021 och 1,017 miljarder euro 2024. När vissa kostnadsneutrala anslagsminskningar och ersättningar inte beaktas, är den årliga anslagsnivån i genomsnitt 22 miljoner euro större än i den föregående planen för de offentliga finanserna.

Allmänt taget välkomnar utskottet höjningen av anslagsnivån, eftersom aktörerna inom förvaltningsområdet på det sätt som utskottet tidigare betonat utför kärnuppgifter inom staten samtidigt som en stabil och tillförlitlig verksamhet inom rättssystemet utgör en av grundpelarna för en gynnsam utveckling i samhället och samhällsekonomin. Med tanke på hur viktigt justitieministeriets förvaltningsområde är med tanke på tryggandet av rättsstaten är det överraskande att rättsstaten och anknytande mål inte alls behandlas i riktlinjerna för justitieministeriets förvaltningsområde i redogörelsen (s. 27). Mål av det här slaget behandlas dock i motiveringen till inrikesministeriets förvaltningsområde (s. 28). Lagutskottet anser det vara viktigt att målen för tryggandet av rättsstaten och den roll som justitieministeriets förvaltningsområde har i uppnåendet av dem beaktas på tillbörligt sätt uttryckligen i riktlinjerna och anslagen för justitieministeriets förvaltningsområde.

Planen för de offentliga finanserna innehåller flera motiverade och behövliga tillägg jämfört med den plan som behandlades i höstas. Som exempel kan nämnas att trots att aktörerna inom justitieministeriets förvaltningsområde, det vill säga domstolarna, Åklagarmyndigheten, rättshjälpen och Brottspåföljdsmyndigheten, redan tidigare har anvisats välkomna tilläggsresurser på sammanlagt 5,2 miljoner euro per år för att förbättra rättskedjans kapacitet och fullföljandet av straffansvaret, anvisas i den aktuella planen ett tillskott på sammanlagt 3,5 miljoner euro för behandling av brottmål 2024. Avsikten är att säkerställa att hela rättskedjan fungerar när polisens brottsbekämpningsresurser ökar stegvis i slutet av planeringsperioden. Utskottet välkomnar anslagsök-

ningen, eftersom det i ett tidigare utlåtande har påpekat att tilläggsanslagen för aktörerna inom justitieministeriets förvaltningsområde i slutet av planeringsperioden inte står i rätt proportion till de tilläggsanslag som polisen får (LaUU 5/2019 rd). I planen anvisas Åklagarmyndigheten dessutom ett årligt tillägg på 2,5 miljoner euro för att garantera personalresurserna och fullföljandet av straffansvaret från och med 2021. Också domstolarna får ett årligt tillägg på 2,7 miljoner euro från och med 2021 för att korta ner behandlingstiderna i rättegångar. Tillskotten är i ljuset av utskottets tidigare utlåtanden motiverade (se bl.a. LaUU 5/2019 rd och LaUU 22/2018 rd och de utlåtanden som nämns där).

Det är också positivt att sammanlagt 13,1 miljoner euro anvisats Brottspåföljdsmyndigheten i tillskott för 2024 för en tillbyggnad vid Vanda fängelse i syfte att öka häktesplatserna och att tilläggsanslag finns för att förnya säkerhetstekniken i fängelserna (ökning med 3,2 miljoner euro för 2021 och med 2,9 miljoner euro för 2022).

Trots de positiva anslagsökningarna är planen för de offentliga finanserna behäftad med vissa problem, som behandlas närmare nedan.

Besparing på en miljard euro enligt planen för de offentliga finanserna

I sina tidigare utlåtanden de senaste åren har lagutskottet haft stora farhågor beträffande besparingen på en miljard euro i planen för de offentliga finanserna (se LaUU 5/2019 rd, LaUU 4/2018 rd och LaUU 22/2018 rd). Sparkravet är något mindre inom justitieministeriets förvaltningsområde än inom de övriga förvaltningsområdena (0,3 procent i stället för 0,5 procent), men trots detta uppgår det till 18 miljoner euro 2029. De negativa konsekvenserna kompenseras och lindras med tilläggsanslag för justitieministeriets förvaltningsområde, vilket leder till att sparkravet blir mindre omfattande och att ökningen av konsekvenserna stoppas 2023 på 2022 års nivå, alltså cirka 5 miljoner euro. I den plan som nu behandlas ligger besparingen på denna nivå år 2024.

Det är positivt att sparkravets konsekvenser lindras och att ökningen stoppas. Trots det vill utskottet framhäva sin tidigare synpunkt att sparkravet bör lindras betydligt mer, i synnerhet i slutet av planperioden (se LaUU 5/2019 rd). Utskottet befarar att sparkravet blir särskilt problematiskt för aktörerna inom justitieministeriets förvaltningsområde, vars utgifter till stor del består av personal- och lokalkostnader. Möjligheterna att spara in på sådana kostnader är begränsade, vilket innebär att besparingarna oundvikligen i sista hand återspeglas i behandlingstiderna och försvagar medborgarnas rättsskydd.

Utskottet påminner om att justitieministeriets förvaltningsområde ansvarar för rättsstatens kärnuppgifter. Med tanke på samhället och samhällsekonomin är det nödvändigt att rättssystemet fungerar stabilt och tillförlitligt, och därför måste man sörja för tillräckliga resurser också under ekonomiskt svaga tider. Det är inte fråga om stora summor med tanke på statsfinanserna, eftersom anslagen inom justitieministeriets förvaltningsområde är mycket små jämfört med många andra förvaltningsområden. Det enklaste och mest hållbara är att man på lång sikt sörjer för tillräckliga anslag genom lämpligt dimensionerade finansiella resurser till aktörerna.

Datasystemprojekt och kostnader för dem

Datasystemprojekten är viktiga sätt att effektivisera verksamheten, men enligt utredning är de konkreta erfarenheterna tyvärr ofta inte särskilt positiva. Förväntningarna på de allmänna domstolarnas och Åklagarmyndighetens nya ärendehanteringssystem AIPA är särskilt stora, men lanseringen har dragit långt ut på tiden och kostnaderna har stigit (62,8 miljoner euro i stället för 34,4 miljoner euro). Även Brottspåföljdsmyndighetens klientdatasystem Roti har kostat mer än vad som ursprungligen beräknades och IKT-kostnaderna för rättshjälpen och intressebevakningen mer än fördubblades 2016–2019. I förhållande till detta är det positivt att det i planen för de offentliga finanserna anvisas en tilläggsfinansiering av engångsnatur på 5 miljoner euro för de ökade utgifterna för AIPA-systemet 2021. Avsikten är dock att i betydande grad använda aktörernas egna anslag för att konstruera och införa AIPA, i likhet med andra datasystem.

Utskottet fäster stor vikt vid den betydande ökningen av förvaltningsområdets IKT-kostnader och deras andel av utgiftsstrukturen hos aktörerna inom förvaltningsområdet. Situationen är problematisk, eftersom det väsentliga med tanke på de faktiska förutsättningarna för aktörernas verksamhet är hur mycket anslag som står till förfogande för personalresurserna. Utskottet anser att frågan om hur IKT-kostnaderna ska täckas bör granskas på nytt inom justitieministeriets förvaltningsområde och inom statsförvaltningen i allmänhet. Utskottet har nyligen också i ett annat sammanhang (EÄ 30/2020 rd) noterat att utgifterna för Valtori inom justitieministeriets förvaltningsområde har ökat betydligt de senaste åren samtidigt som anslagen och personalresurserna för aktörerna inom förvaltningsområdet länge har varit ytterst knapphändiga. Utskottet ansåg att det är problematiskt och att man vid ram- och budgetberedningen allvarligt bör överväga metoder för att få ordning på situationen och se över systemet (LaVP 19/2020 vp).

Med beaktande av det som anförts ovan och datasystemens växande betydelse anser utskottet att det också är väsentligt att satsa på att aktörerna inom förvaltningsområdet själva har tillräckligt med relevant IKT-kompetens.

Brottspåföljdsmyndigheten

Trots de ovannämnda positiva anslagsökningarna är Brottspåföljdsmyndighetens ekonomiska situation enligt uppgift stram och nivån på de anslag som överförs kommer under de närmaste två åren att sjunka under den målsatta nivån på 8 procent. Situationen beror till stor del på att kostnaderna för det nya klientdatasystemet Roti och lokalprojekten blivit större än beräknat. Enligt Brottspåföljdsmyndigheten ska användningen av anslagen planeras särskilt noggrant under de kommande två åren, men för att få ekonomin i balans är det möjligt att Brottspåföljdsmyndighetens personal måste minskas åtminstone temporärt.

Lagutskottet ser allvarligt på den strama ekonomiska situationen vid Brottspåföljdsmyndigheten. Personalstyrkan är redan sedan tidigare knapp i förhållande till organisationsstrukturen och klientantalet. En inkommen utredning visar att personalen vid Brottspåföljdsmyndigheten inte kan minskas i det nuvarande nätverket av fängelser utan att kapaciteten och arbetarskyddet blir lidande.

Enligt en uppskattning från Brottspåföljdsmyndigheten bör anslagen höjas med 3,2 miljoner euro i år och nästa år för att personalen inte ska behöva minskas temporärt. Utskottet anser att dessa anslagsbehov bör tillgodoses.

Domstolsväsendet

Oberoende och självständiga domstolar är en väsentlig del av rättsstaten. För att domstolarna ska vara oberoende och självständiga är det viktigt att de har behöriga och tillräckliga resurser. Det säkerställer också att domstolarna i enlighet med grundlagen och internationella förpliktelser kan ge ett högklassigt rättsskydd inom en skälig tid.

Domstolarna har under de senaste åren fått ökade anslag, vilket lagutskottet givetvis ser positivt på, men det är ingen lösning på det strama läget i basfinansieringen. Enligt uppgift arbetar domstolarna hela tiden på bristningsgränsen. Lagutskottet hänvisar till sina tidigare utlåtanden, eftersom det redan i många års tid upprepade gånger har påtalat den knappa basfinansieringen av domstolsväsendet (se bl.a. LaUU 5/2019 rd, LaUU 22/2018 rd, LaUU 4/2018 rd, LaUU 13/2017 rd, LaUU 7/2017 rd, LaUU 7/2016 rd, LaUU 6/2015 rd, LaUU 6/2013 rd, LaUU 5/2012 rd, LaUU 18/2011 rd, LaUU 17/2011 rd, LaUU 13/2010 rd och LaUU 6/2010 rd). Utskottet har länge också varit oroat över att domstolsväsendet har många domare och annan rättskipningspersonal i tjänsteförhållanden för viss tid vars finansiering är beroende av tidsbundna anslag (se LaUU 5/2019 rd, LaUU 22/2018 rd, LaUU 4/2018 rd, LaUU 13/2017 rd, LaUU 7/2017 rd, LaUU 7/2016 rd, LaUU 6/2015 rd, LaUU 17/2014 rd, LaUU 12/2013 rd, LaUU 6/2013 rd). Situationen är inte tillfredsställande, eftersom den mest hållbara och motiverade lösningen med tanke på domstolsväsendets konstitutionella ställning och funktionsförmåga är att se till att domstolarnas basfinansiering är på en tillräcklig nivå och att tjänsterna är ordinarie. Hur personalen orkar med sitt arbete är en annan allvarlig fråga, eftersom den stora arbetsbördan i kombination med otillräckliga resurser och de ständiga lagstiftningsreformerna och utvecklingsprojekten belastar personalen.

I planen för de offentliga finanserna anvisas ett årligt tillägg på i genomsnitt 5,2 miljoner euro för de extra utgifter som behandlingen av asylärenden orsakar förvaltningsdomstolarna och ett årligt tillägg på i genomsnitt 2,3 miljoner euro för behandlingen av andra uppehållstillståndsärenden jämfört med det föregående rambeslutet. Tilskotten behövs eftersom utskottet i höstas påpekade att förvaltningsdomstolarnas anslag var för låga (LaVP 5/2019 vp). Utskottet var oroat över det stora antalet asylärenden och andra utlänningsärenden vid förvaltningsdomstolarna, överbelastningen vid domstolarna och de allt längre behandlingstiderna. Utskottet betonade likaså att förvaltningsdomstolarna bör ha de resurser som behövs för att kunna avgöra ärenden inom skälig tid i alla ärendekategorier.

Lagutskottet påminner dock om att det i det ovannämnda utlåtandet också ser det som viktigt att orsakerna till de långa behandlingstiderna i asylärenden och andra utlänningsärenden och överbelastningen vid domstolarna utreds och att behövliga lagstiftningsåtgärder och praktiska åtgärder vidtas för att behandlingen av ärendena ska gå smidigare och behandlingstiderna bli kortare. Justitieministeriet uppger att någon sådan utredning inte har inletts. Utskottet anser inte att det är en tillfredsställande situation och vill se att en utredning görs inom kort.

Åklagarmyndigheten

Av det årliga tilläggsanslag på sammanlagt 5,2 miljoner euro som anvisats aktörerna inom justitieministeriets förvaltningsområde har relativt sett mest anvisats Åklagarmyndigheten (2 miljoner euro) för att förbättra rättskedjans funktionsförmåga och fullföljandet av straffansvaret. Bakgrunden var att situationen var särskilt svår vid Åklagarmyndigheten, där andelen ärenden där förundersökningen hade begränsats genom att förundersökningen lagts ned eller det hade beslutats att någon förundersökning inte skulle göras hade ökat betydligt, medan antalet egentliga ärenden som gällt åtalsprövning hade minskat. Lagutskottet har under de senaste åren fäst uppmärksamhet vid detta och bekymrat sig över hur Åklagarmyndighetens basfinansiering räcker till och hur personalen orkar (LaUU 5/2019 rd och LaUU 22/2018 rd).

Finansutskottet föreslog i sitt betänkande om budgetpropositionen för 2020 och den kompletterande budgetpropositionen att riksdagen skulle godkänna ett uttalande enligt vilket man redan i tilläggsbudgeten för 2020 ska beakta behovet av extra resurser för Åklagarmyndighetens verksamhet och säkerställa en tillräcklig personal (FiUB 20/2019 rd). Riksdagen godkände uttalandet (RSk 24/2019 rd).

Det årliga tillskott på 2,5 miljoner euro till Åklagarmyndigheten från och med 2021 som ingår i den aktuella planen för de offentliga finanserna är enligt utredning regeringens svar på uttalandet.

I sitt förslag den 21 april 2020 till tilläggsbudgetproposition för innevarande år föreslår justitieministeriet motsvarande tillskott på 2,5 miljoner euro till Åklagarmyndigheten redan i år, men finansministeriet har inte godkänt detta förslag. Regeringen har ännu inte behandlat tilläggsbudgetpropositionen.

Med hänvisning till vad som anförts ovan och till riksdagens uttalande anser lagutskottet att det är viktigt att Åklagarmyndighetens verksamhetsförutsättningar för innevarande år tillgodoses och därför föreslår utskottet att regeringen vid beredningen av tilläggsbudgeten förbättrar verksamhetsförutsättningarna på det sätt som justitieministeriet föreslår.

Rättshjälp och intressebevakning samt ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

Som sagt har aktörerna inom justitieministeriets förvaltningsområde i höstas anvisats tilläggsfinansiering på sammanlagt 5,2 miljoner euro per år för att förbättra rättskedjans funktionsförmåga och fullföljandet av straffansvaret och får i den nu aktuella planen ett tillskott på sammanlagt 3,5 miljoner euro för 2024. Det här välkomna tillskottet är avsett för domstolarna, Åklagarmyndigheten och Brottspåföljdsmyndigheten samt även för rättshjälpen. Men med beaktande av förra höstens och vårens rambeslut sammantagna ser rättshjälpen inte ut att få tilläggsanslag på motsvarande sätt som de andra aktörerna ovan. Utskottet anser att även anslagen för rättshjälp bör stå i proportion till andra aktörers anslag för att säkerställa rättskedjans funktion.

På grund av konsekvenserna av att befolkningen åldras har ett årligt tilläggsanslag (0,6 miljoner euro) anvisats för den allmänna intressebevakningen, vilket är positivt. Utskottet påpekar att antalet huvudmän inom intressebevakningen redan länge har ökat (ca 3 procent per år) och att hu-

vudmännens ärenden är allt mer omfattande och komplicerade. Anslagen för intressebevakning bör garanteras och det bör noga bevakas att de räcker till.

Rättshjälpen och intressebevakningen samt den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen är den enda sektor inom justitieministeriets förvaltningsområde som inte har någon riksomfattande central myndighet. Utskottet upprepar sin tidigare synpunkt att det vore bra att sträva efter att inrätta en central myndighet, eftersom det skulle förenhetliga styrsystemet i förhållande till de andra aktörerna inom justitieministeriets förvaltningsområde och förbättra möjligheterna att förenhetliga rättshjälps- och intressebevakningsfunktionerna och tjänsterna inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning i hela landet (LaUU 5/2019 rd).

Coronaepidemins konsekvenser för verksamheten och anslagsbehoven inom justitieministeriets förvaltningsområde

Enligt uppgift har man i den aktuella planen för de offentliga finanserna inte kunnat förbereda sig på de problem som coronaviruset orsakar. I samband med planen har regeringen i varje fall beslutat att myndigheterna i enlighet med utfallet ska få ersättning för kostnader som avviker från det normala och som beror på hanteringen av epidemin, och de anslag som planen förutsätter ska tas in i tilläggsbudgetpropositionerna under 2020. Avsikten är att behoven av tilläggsanslag för 2021 ska beaktas i budgetpropositionen för det året, i den kompletterande budgetpropositionen och i tilläggsbudgetpropositionerna.

Lagutskottet anser det vara nödvändigt att myndigheternas behov av tilläggsanslag till följd av epidemin tillgodoses fullt ut. Enligt uppgift har man i årets tilläggsbudgetar hittills beaktat de extra behoven vid Brottspåföljdsmyndigheten och rättshjälpsbyråernas ekonomiska rådgivning och skuldrådgivning till följd av epidemin.

Läget påverkar många aktörer inom justitieministeriets förvaltningsområde både omedelbart och med fördröjning. Till exempel domstolarna har varit tvungna att anpassa sin verksamhet för att skydda personalens och parternas hälsa. Sammanträden har i någon mån kunnat hållas på distans, men domstolarna har inte tillräckligt med videokonferensutrustning i relation till behovet. Lagutskottet har nyligen behandlat epidemins konsekvenser för rättsvården (EÄ 30/2020 rd). Med hänvisning till sina synpunkter i det sammanhanget anser utskottet det nödvändigt att se till att det finns möjligheter till distanskontakt vid rättegångar och att utrustningen skyndsamt utökas (LaVP 19/2020 vp, se även LaUB 4/2020 rd). Utskottet förutsätter också att de anslag som behövs för att köpa in ny utrustning genast beaktas vid beredningen av tilläggsbudgeten. Behovet av tilläggsfinansiering för innevarande år beräknas bli 411 000 euro och 1,61 miljoner euro för 2021.

Utskottet har också nyligen vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till ändring av konkurslagen med anledning av epidemin (RP 46/2020 rd) påpekat att antalet konkursansökningar väntas öka när den föreslagna lagändringen upphör att gälla i oktober 2020 (LaUB 4/2020 rd). Detta kommer att leda till ökad arbetsbörda för domstolarna och konkursombudsmannens byrå. Det är viktigt att domstolen också då kan avgöra konkurs- och företagssaneringsansökningarna skyndsamt och att konkursombudsmannen klarar av sin tillsynsuppgift. Utskottet hänvisar därför till sitt tidigare yttrande och förutsätter att man skyndsamt ser till att domstolarna och konkursombudsmannens byrå får tillräckliga resurser.

Arbetssituationen vid domstolarna kommer också annars rent allmänt att försvåras på grund av coronavirussituationen, eftersom många muntliga förhandlingar kommer att ställas in och handläggningen av pågående ärenden att avbrytas. Arbetet hopar sig i alla ärendegrupper. Det krävs extra resurser för att avarbeta ärendebalansen. Detsamma gäller Åklagarmyndigheten. Utifrån den utredning som utskottet fått och med hänvisning till sitt tidigare yttrande förutsätter utskottet att man ser till att domstolsväsendet och Åklagarmyndigheten får de tilläggsresurser som behövs för att avarbeta ärendebalansen till följd av coronavirusepidemin (se LaVP 19/2020 vp och LaUB 4/2020 rd).

Utskottet har nyligen också behandlat regeringens proposition med förslag till ändring av utsökningsbalken (RP 44/2020 rd) och i samband med den konstaterat att epidemin och undantagstillståndet kommer att öka utsökningsväsendets arbetsmängd och därmed dess resursbehov (LaUB 5/2020 rd). Utskottet upprepar sin synpunkt att man måste se till att Utsökningsverket har tillräckliga resurser.

Också behovet av ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning ökar på grund av epidemin. I budgeten för innevarande år har resurserna för den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen utökats med 1 miljon euro för att förebygga överskuldsättning och i den andra tilläggsbudgeten för innevarande år har det gjorts ett tillägg på 690 000 euro på grund av epidemins konsekvenser. Men enligt utredning kommer tillskottet i tilläggsbudgeten att täcka så lite som ett halvt års behov. Utskottet anser det vara viktigt att man ser till att det finns tillräckliga anslag för den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen under epidemin. Den förebyggande ekonomiska rådgivningen och dess samarbete med utsökningen och socialväsendet har en väsentlig samhällsekonomisk effekt och motverkar utslagning, vilket blir allt viktigare under pågående epidemi.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande LaUU 3/2020 rd

Helsingfors 6.5.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf
vice ordförande Sandra Bergqvist sv
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Hanna Huttunen cent
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Jouni Ovaska cent (delvis)
medlem Mari Rantanen saf
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Mirka Soinikoski gröna
medlem Iiris Suomela gröna
medlem Sebastian Tynkkynen saf
medlem Paula Werning sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst (delvis)
ersättare Hussein al-Taee sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Vi sannfinländare i utskottet instämmer till stor del i lagutskottets utlåtande. Men vi vill lyfta fram följande aspekter i fråga om invandringens konsekvenser för förvaltningsdomstolarnas verksamhet och kostnaderna för invandringen i allmänhet. Vi anser att de borde ha behandlats mer ingående i utlåtandet.

Sedan 2015 har högsta förvaltningsdomstolens och förvaltningsdomstolarnas verksamhet i betydande grad påverkats av den snabba ökningen av antalet asylärenden. Den betydande ökningen av antalet asylärenden återspeglas på motsvarande sätt också i andra utlänningsärenden. Enligt en utredning som utskottet fått har antalet asyl- och uppehållstillståndsärenden varaktigt stannat på en betydligt högre nivå än tidigare. Vid Helsingfors förvaltningsdomstol utgjorde utlänningsärendena 56 procent av alla beslut 2017. Av de ärenden som kom in till högsta förvaltningsdomstolen 2018 var cirka 60 procent utlänningsärenden. Enligt domstolen är det möjligt att den globala coronaviruspandemin kommer att öka antalet migrationsärenden på längre sikt.

En betydande ökning av antalet utlänningsärenden kommer att leda till överbelastning vid domstolarna. Det kommer i sin tur att leda till att behandlingstiderna förlängs och till att rättssäkerheten därmed äventyras i alla ärendekategorier. Behandlingen av utlänningsärenden förbrukar dessutom oskäligt mycket resurser vid förvaltningsdomstolarna, som därför blir tvungna att omfördela resurser till behandlingen av dessa ärenden från andra ärendekategorier. Följden blir att resurserna inom rättskipningen fördelas på ett sätt som inte är det mest ändamålsenliga med tanke på behandlingen av rättskipningsärenden.

Under de senaste åren har man försökt komma till rätta med ärendebalansen vid förvaltningsdomstolarna genom särskilda tilläggsanslag som anvisats för behandlingen av utlänningsärendena. Också i planen för de offentliga finanserna för 2021—2024 finns ett årligt tillägg på i genomsnitt 5,2 miljoner euro för de extra utgifter som behandlingen av asylärenden orsakar förvaltningsdomstolarna och ett årligt tillägg på i genomsnitt 2,3 miljoner euro för behandlingen av andra uppehållstillståndsärenden jämfört med det föregående rambeslutet.

Upprepad allokering av tilläggsanslag för behandlingen av utlänningsärendena kan inte anses vara en hållbar lösning på lång sikt. I stället bör vi ingripa i de grundläggande orsakerna till den höga belastningen av utlänningsärenden i förvaltningsdomstolarna. Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att förvaltningsdomstolarnas resursläge bör förbättras framför allt genom att få ner antalet utlänningsärenden som kommer till domstolarna. Det ska göras genom att lagstiftningen ändras så att alla attraktionsfaktorer i samband med asyl-, uppehållstillstånds-, familjeåterförenings-, mottagnings- och bidragssystemet elimineras. På så sätt kan förvaltningsdomstolarnas resurser frigöras för behandling av andra besvärsärenden som är viktiga för individen och samhället. Sådana ärenden gäller till exempel ekonomisk verksamhet (t.ex. konkurrens och offentlig upphandling), barnskydd och social- och hälsovård.

Utlåtande LaUU 3/2020 rd
Avvikande mening

Den dramatiska minskningen av den ekonomiska verksamhet som coronakrisen orsakar kan väntas öka överklagandet hos förvaltningsdomstolarna exempelvis i ärenden som gäller utkomststöd, tjänstemän, tjänsteinnehavare (uppsägningar, permitteringar) och barnskydd. När ekonomin efter krisen börjar återhämta sig blir det dessutom allt viktigare att de beslut som bidrar till återhämtningen, till exempel i markanvändnings-, planläggnings- och miljöärenden samt i ärenden som gäller offentlig upphandling och beskattning, är klara eller åtminstone snabbt kan vinna laga kraft. Vi menar att finska medborgare samt finländskt arbete och företagande bör ha företräde framför utlänningsärenden. I synnerhet i krissituationer är det allt viktigare att alla åtgärder som vidtas är till nytta för Finland och finländarna. Därför bör man senast i detta skede kunna slopa regeringsprogrammets olika skadliga asyl- och invandringspolitiska projekt. Ett av projekten går ut på att införa allmänna förvaltningsrättsliga besvärstider och stärka asylsökandes rättssäkerhet så att det blir möjligt att använda sig av ett biträde vid asylsamtalet.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet i sitt beslut beaktar vad som sägs ovan.

Helsingfors 6.5.2020

Leena Meri saf
Mari Rantanen saf
Sebastian Tynkkynen saf